Helmikuu 2024

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2022

Euroopan komissio hyväksyi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman virallisesti 12. joulukuuta 2014. Ohjelmaa muutettiin viimeksi 2. helmikuuta 2024. Ohjelmassa vahvistetaan toimenpiteet, joihin käytetään noin 10,8 miljardia euroa vuosina 2014–2020 käytettävissä olevia julkisia varoja (yli 3,3 miljardia euroa EU:n talousarviosta, mukaan lukien 207,5 miljoonaa euroa Euroopan unionin elpymisvälineestä, ja 4,3 miljardia euroa kansallista rahoitusta sekä yli 3,1 miljardia euroa kansallista lisärahoitusta). Koska ilmasto-olosuhteet ovat Suomessa maataloustuotannon kannalta vaikeat, suurin osa rahoituksesta kohdennetaan luonnonhaitta-alueille. Tarkoituksena on auttaa varmistamaan maataloustoiminnan jatkuminen ja avoimet maisemat, jotka ovat erittäin tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle Suomen olosuhteissa. Suomen tavoite on, että yli 83 % maatalousmaasta kuuluu maatalouden ympäristö- ja ilmastotoimenpiteistä tehtävien sopimusten piiriin. Luonnonmukaisen maatalouden rahoitusta lisätään edelliseen ohjelmakauteen verrattuna. Maaseudun kehittämisohjelman innovointia ja nykyaikaisempia maatalouskäytäntöjä koskeviin koulutustoimenpiteisiin odotetaan osallistuvan yli 39 100 osanottajaa, joista suurin osa maanviljelijöitä. Eläinten hyvinvointia koskevia toimenpiteitä vahvistetaan entisestään. Kannattavuutta pyritään parantamaan kohdentamalla määrärahoja maatilainvestointeihin, elintarvikkeiden jalostukseen liittyviin investointeihin ja maatilojen toiminnan monipuolistamiseen sekä laajakaistan kaltaisiin peruspalveluihin maaseudun autioitumisen välttämiseksi. Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen helpottamiseen sekä maaseutualueiden paikalliskehityksen tukemiseen tähtäävissä toimissa on mahdollista luoda 7 000 työpaikkaa.

Maaseudun kehittäminen on yhteisen maatalouspolitiikan 2. pilari, joka tarjoaa jäsenvaltioille EU:n rahoitusta monivuotisten yhteisrahoitettujen ohjelmien hallinnoimiseen kansallisella tai alueellisella tasolla. Kaikissa 28 jäsenvaltiossa ohjelmia on yhteensä 118[1]. Kuluvaa ohjelmakautta koskevassa maaseudun kehittämisasetuksessa esitetään kuusi taloudellista, sosiaalista ja ympäristöön liittyvää prioriteettia. Ohjelmille on asetettu selkeät tavoitteet. Jotta toimien koordinointi ja synergiat muiden Euroopan rakenne- ja investointirahastojen (ERI-rahastot) kanssa voidaan maksimoida, kunkin jäsenvaltion kanssa on tehty kumppanuussopimus, jossa määritellään kyseisen jäsenvaltion EU-rahoitteisia rakenneinvestointeja koskeva strateginen suunnitelma.

Tässä asiakirjassa esitetään lyhyt katsaus siihen, miten maaseudun kehittämisohjelmassa tartutaan Manner-Suomen kohtaamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. (HUOM.: Kuten aiemminkin, Ahvenanmaalle laaditaan erillinen maaseudun kehittämisohjelma.) Liitteessä olevassa taulukossa esitetään prioriteetit ja kohdealat, joilla kullakin on omat tavoitteensa, sekä niille osoitetut määrärahat.

[1] Yhdistynyt kuningaskunta erosi unionista 31. tammikuuta 2020; Maaseudun kehittämisen tukitoimia jatketaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa erosopimuksen mukaan ohjelmakaudella 2014–2020.

1. TILANNE JA TÄRKEIMMÄT HAASTEET

Suomen pinta-ala on 390 903 km², josta ***95 % on maaseutua***. Koko pinta-alasta 86 % on metsää ja 7,6 % maatalousmaata. Väestön kokonaismäärä on noin 5,5 miljoonaa, josta 30 % asuu maaseudulla. Rakennetun ympäristön osuus on Suomessa vähäinen, noin 3 % kokonaispinta-alasta.

Maataloustoiminnan pääasialliset haasteet Suomessa liittyvät maatalousalan alhaiseen kannattavuuteen, mikä johtuu kylmästä ilmastosta ja köyhästä maaperästä. Näitä kutsutaan luonnonolosuhteista johtuviksi rajoitteiksi tai luonnonhaitoiksi. Maataloustoiminnasta ympäristölle aiheutuviin kielteisiin vaikutuksiin kuuluvat vesistöjen rehevöityminen, luontotyyppien ja elinympäristöjen heikentyminen ja lajien väheneminen. Maataloustoiminnan myönteiset vaikutukset ympäristöön liittyvät luonnon monimuotoisuuden lisääntymiseen, avoimen viljelymaiseman ja monimuotoisen kulttuurimaiseman säilyttämiseen sekä parempiin elinympäristöihin.

Noin 42 % (lähes 118 000) kaikista Suomessa toimivista yrityksistä sijaitsee maaseudulla. Vuonna 2010 noin 93 % yrityksistä oli määritelty ”mikroyrityksiksi”, eli niissä työskenteli enintään 9 henkilöä.

Suomen maatalous perustuu edelleen pääasiassa perheviljelmiin. Tilojen lukumäärä on suhteellisen suuri ja maatilojen koko on suhteellisen pieni. Maatalousmaan määrä on pysynyt suunnilleen ennallaan viime vuosina.

2. MITEN MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA VASTAA NÄIHIN HAASTEISIIN

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma kattaa kaikki kuusi maaseudun kehittämisen prioriteettia, mutta pääpaino on prioriteetilla 4: ***Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen***. Eniten rahoitusta saavat luonnonhaitta-alueilla toteutettavat toimenpiteet (noin 45 %) sekä maatalouden ympäristö- ja ilmastotoimenpiteet (21 %). Luonnonhaitta-alueilla on käytettävissä EU:n ja kansallisen rahoituksen lisäksi kansallista lisärahoitusta lähes 2,4 miljardia euroa. Investointitoimenpiteiden osalta kansallisen lisärahoituksen määrä on 656 miljoonaa euroa.

Paikallisyhteisöjen omilla kehittämishankkeilla (CLLD/Leader) tuetaan maaseudun elinkeinoelämän ja maaseutuyhteisöjen ***tasapainoista kehitystä***. Näin luodaan työpaikkoja ja parannetaan elinolosuhteita näillä alueilla.

Monialainen prioriteetti ***”Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla”*** auttaa maatalousalaa ja maaseudun yrityksiä siirtämään tutkimuksen ja innovoinnin tulokset tuotantojärjestelmiinsä. Tietämyksen siirto toteutetaan kouluttamalla yli 46 000 osanottajaa (lähinnä viljelijöitä) ohjelmakauden aikana. Maataloustuotannon eri alojen ja tutkimuksen välisiä yhteyksiä tuetaan 830 yhteistyöhankkeessa.

<u>Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen</u>

Tavoitteena on ylläpitää ja kehittää arvokkaita avoimia, viljeltyjä maatalousmaisemia sekä luonnonniittyjä ja laidunmaita riippumatta siitä, käytetäänkö niitä elintarvikkeiden tai uusiutuvan energian tuotantoon vai jätetäänkö ne viljelemättä. Tällä pyritään vähentämään maataloustoiminnan haitallista ympäristövaikutusta maaperään, pinta- ja pohjaveteen sekä ilmaan edistämällä ympäristöystävällisiä käytäntöjä ja pitämällä huolta kasvuolosuhteista. Maatalousmaasta noin 80 % on tarkoitus kattaa hoitosopimuksilla vesienhoidon tehostamiseksi.

Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseudulla

Maaseutualueita on monipuolistettava ja kehitettävä. Harvaan asutuilla alueilla tarvitaan palveluinnovaatioita ja uudenlaisen yrittäjyyden edistämistä sekä enemmän paikallista yhteisöllistä toimintaa ja osallistumista. Parantuneista palveluista hyötyvän väestön nettomääräksi arvioidaan 1,8 miljoonaa.

Elintarvikeketjun organisoitumisen edistäminen mukaan lukien maataloustuotteiden jalostus ja kaupan pitäminen, eläinten hyvinvointi ja maatalouden riskienhallinta

Toimenpiteillä on tarkoitus tukea yritystoiminnan monipuolistamista maatalousalalla. Tavoitteena on vaikuttaa tuottajien kykyyn vastata kuluttajien kysyntään parantamalla luonnonmukaisten ja paikallisten elintarvikkeiden saatavuutta ja lisäämällä niiden jalostusastetta. Lisäksi tavoitteena on parantaa eläinten terveyttä ja hyvinvointia ja sen vaikutusta kotieläinlajikohtaisen hoidon edistämiseen.

Resurssitehokkuuden edistäminen sekä vähähiiliseen ja ilmastonmuutosta kestävään talouteen siirtymisen tukeminen maatalous-, elintarvike- ja metsätaloussektoreilla

Tavoitteena on elvyttää maaseudun taloutta parantamalla kestävyyttä ja lisätä tietoisuutta ympäristökysymyksistä sekä energia- ja resurssitehokkuudesta. Maaseudun kehittämisohjelman tavoitteena on tältä osin kasvattaa uusiutuvan energian osuutta ja siirtyä tehokkaampaan lannankäyttöön.

Maatilojen elinkelpoisuuden ja kilpailukyvyn edistäminen kaikenlaisessa maataloudessa kaikilla alueilla sekä innovatiivisen maatalousteknologian ja metsien kestävän hoidon ja käytön edistäminen

Toimenpiteillä on tarkoitus kehittää ja lisätä maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä parantamalla maataloustuotannon rakenteita ja pyrkimällä tasapainottamaan viljelijöiden ikärakennetta.

Neljä ***merkittävintä maaseudun kehittämisohjelman toimenpidettä*** talousarviona mitattuina (julkinen rahoitus yhteensä) ovat

- 45 % (4,9 miljardia euroa) toimenpiteeseen 13: Tuet alueille, joilla on luonnonolosuhteista johtuvia tai muita erityisrajoitteita
- 21 % (2,2 miljardia euroa) toimenpiteeseen 10: Maatalouden ympäristö ja ilmasto
- 12 % (1,3 miljardia euroa) toimenpiteeseen 4: Investoinnit fyysiseen omaisuuteen
- 5 % (546 miljoonaa euroa) toimenpiteeseen 14: Eläinten hyvinvointi

Liite 1: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta annettavan tuen alustava jakautuminen

	Toimenpide	Julkinen rahoitus	%
Prioriteetti 1: Tietämyksen siirto ja innovointi[2]			
1A: Innovoinnin, yhteistyön ja tietopohjan edistäminen 2,80 % maaseudun kehittämisohjelman menoista	M01 – Tietämys		
	M02 – Neuvontapalvelut		
	M16 – Yhteistyö		
1B Yhteyksien vahvistaminen (tutkimus jne.) 1B: 830 yhteistyötoimea	M16 – Yhteistyö		
1C – Koulutus 1C: 39 100 koulutukseen osallistujaa	M01 – Tietämys		
P2: Maatilojen elinkelpoisuuden ja kilpailukyvyn edistäminen kaikenlaisessa maataloudessa kaikilla alueilla sekä innovatiivisen maatalousteknologian ja metsien kestävän hoidon ja käytön edistäminen			
2A – Maatilojen taloudellinen toimintakyky 15,54 % maatiloista saa tukea maaseudun kehittämisohjelmasta	M01 – Tietämys	16 052 381,00 €	0,15
	M02 – Neuvontapalvelut	19 430 000,00 €	0,18
	M04 – Investoinnit	1 088 730 000,00 €	10,09
2B – Uudet viljelijät 4,61 % maatiloista saa maaseudun kehittämisohjelmasta nuorten viljelijöiden tukea	M01 – Tietämys	14 800 952 €	0,14
	M02 – Neuvontapalvelut	2 280 000 €	0,02
	M06 – Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen	139 600 000 €	1,29
P3: Elintarvikeketjun organisoitumisen edistäminen mukaan lukien maataloustuotteiden jalostus ja kaupan pitäminen, eläinten hyvinvointi ja maatalouden riskienhallinta			
3A – Tuottajien kilpailukyky 3A: 1,71 % tiloista saa tukea	M01 – Tietämys	8 400 000 €	0,08
	M02 – Neuvontapalvelut	9 853 000,00 €	0,09
	M04 – Investoinnit	97 540 000,00 €	0,90
	M14 – Eläinten hyvinvointi	546 001 429,00 €	5,06
	M16 – Yhteistyö	47 136 000,00 €	0,44
P4: Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen			
Kaikki prioriteetin 4 kohdealat 4A: 17,60 % käytössä olevasta maatalousmaasta luonnon monimuotoisuutta ja/tai maisemia tukevien hoitosopimusten piirissä 4B: 79,88 % käytössä olevasta maatalousmaasta vesien hoidon parantamiseen tähtäävien hoitosopimusten piirissä 4C: 53,93 % käytössä olevasta maatalousmaasta maaperän hoidon parantamiseen ja/tai maaperän eroosion torjumiseen tähtäävien hoitosopimusten piirissä	M01 – Tietämys	5 800 000 €	0,05
	M02 – Neuvontapalvelut	14 634 000,00 €	0,14
	M04 – Investoinnit	7 000 000 €	0,06
	M10 – Maatalouden ympäristö ja ilmasto	2 245 939 965,00 €	20,82
	M11 – Luonnonmukainen maatalous	470 804 025,60 €	4,36
	M13 – Luonnonhaitta-alueet	4 910 325 873,00 €	45,51
	M16 – Yhteistyö	11 902 857,00 €	0,11
P5: Resurssitehokkuuden edistäminen sekä vähähiiliseen ja ilmastonmuutosta kestävään talouteen siirtymisen tukeminen maatalous-, elintarvike- ja metsätaloussektoreilla			
5B – Energiatehokkuus 2 000 tuensaajan neuvonta	M01 – Tietämys	400 000,00 €	0,00
	M02 – Neuvontapalvelut	630 000,00 €	0,01
	M16 – Yhteistyö	2 897 619,00 €	0,03

[2] Prioriteetille 1 ei ole osoitettu määrärahoja, koska menot jaetaan muiden kohdealojen kesken.

5C – Uusiutuva energia 137,2 miljoonan euron investoinnit	M01 – Tietämys	3 800 000,00 €	0,04
	M02 – Neuvontapalvelut	2 015 000,00 €	0,02
	M04 – Investoinnit	76 145 000,00 €	0,71
	M16 – Yhteistyö	9 997 619,00 €	0,09
5D – Kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen 10,77 % eläinyksiköistä	M01 – Tietämys	1 100 000,00 €	0,01
	M02 – Neuvontapalvelut	140 000,00 €	0,00
	M04 – Investoinnit	26 400 000,00 €	0,24
	M16 – Yhteistyö	1 700 000,00 €	0,02
5E – Hiilen sitominen ja talteenotto 2 000 tuensaajan neuvonta	M01 – Tietämys	2 866 667,00 €	0,03
	M02 – Neuvontapalvelut	988 000,00 €	0,01
	M16 – Yhteistyö	4 500 000,00 €	0,04
P6: Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseudulla			
6A – Toiminnan monipuolistaminen, pk-yritykset ja työpaikkojen luominen 6A: 4 500 tuetuissa hankkeissa luotua työpaikkaa	M01 – Tietämys	18 700 000,00 €	0,17
	M06 – Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen	250 038 095,00 €	2,32
	M16 – Yhteistyö	90 761 905,00 €	0,84
6B – Paikallinen kehittäminen 6B: 2 500 tuetuissa hankkeissa luotua työpaikkaa (Leader)	M01 – Tietämys	8 280 000,00 €	0,08
	M07 – Peruspalvelut	92 850 000,00 €	0,86
	M16 – Yhteistyö	1 400 000,00 €	0,01
	M19 – Leader ja paikallisyhteisöjen omat kehittämishankkeet	377 000 000,00 €	3,49
6C – Tieto- ja viestintäteknologia 6C: 50,22 % maaseutuväestöstä hyötyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT)	M01 – Tietämys	2 450 000,00 €	0,03
	M07 – Peruspalvelut	54 415 548,00 €	0,50
Tekninen tuki		**103 500 000,00 €**	0,96
	Summa:	**10 789 205 387,60 €**	**100 %**